

ПЪРВА ГЛАВА

1840 година

Представете си, че ви повеждам по дълъг черен път до края на една нива и после ви каня да влезем в селска къща, построена от слама и кал. А сега си представете, че ви казвам: „Ето тук отседнахме с господарката на Джанси по време на бягството си от британците. А там, в онзи ъгъл се преоблякохме в селски дрехи, за да успеем да се доберем до крепостта Калпи“. Сигурно ще ме погледнете, ще огледате доста приличното ми сари и златните бижута, а после ще сведете очи към мръсния под на тази едностайна къщичка и ще се изсмеете. Но когато видите, че моето изражение си остава все така сериозно, постепенно ще ви осени прозрението, че всички истории, които сте чули, сигурно са истина. Господарката на Джанси, или кралица Лакшми, както настояваха да я наричат британците, наистина успя да избяга от могъщата британска армия, като се преоблече като обикновена селянка.

Не знам защо хората толкова се изненадват от този факт. Та няма Одисей не постигна целта си, след като се преоблече като просяк? Ами виенският херцог от „Мяра за мяра“ на Шекспир? Но може би изненадата им се дължи по-скоро на факта, че аз бях тази, която предложи да припомним към тази стъпка, вдъхновена от героите, живеещи по страниците на книгите. Защото аз не бях родена, за да чета подобни книги. Всъщност аз изобщо не бях родена да чета. Баща ми беше този, който настояваше да се образовам. Ако зависеше от баба ми, никога нямаше да зърна нищичко отвъд стените на моята къща. Защото, както вероятно вече знаете, жените в Индия са под постоянна *пурда*.

Когато бях на седем годинки, попитах татко как се е родила тази идея да затварят жените. И тогава той ме заведе на хладно под сянката на фикусовото дърво. Нашата градина беше достатъчно голяма, за да се радва на дърво от вида „пийпал“, но трябваше да минат още доста години, докато осъзная, че не всяка къща в Барва Сагар е толкова просторна, че да си има и дърво. Но ние бяхме *кшатрии*, което ще рече, че предците ни са се родили с крале, точно както техните предци са били родственици на крале и така нататък, сигурно до началото на началата. Хората често ме питат какво означават различните касти. Обяснявам им ги така. Представете си пчелен кошер, в който има пчели работници, търтеи и царица. Е, нашите касти са приблизително същите. Имаме *брахмани*, чиято задача е да бъдат жреци. Имаме *кшатрии*, които са воините и кралете. После идват *вайшита*, които са земеделци, занаятчии и търговци. И накрая са *шудрите*, които слугуват и чистят. Както пчелата работник се ражда, за да бъде пчела работник, и умира като пчела работник, така и човекът никога не може да смени кастата си.

Но в онази привечер, когато залязващото слънце обагреше облаците над нас, превръщайки небето в огромно оранжево море, татко ми обясни какво означава пурдата. Потупа коляното си и когато се покатерих в скута му, зърнах възлестите мускули на ръцете му. Те изпъкваха под кожата му като големи камъни. Поднесох му дланта си и както ни беше обичаят, той започна да рисува думите си върху нея.

– Спомняш ли си историята за първия моголски водач на Индия?

– Той е бил мюсюлманин, а ние сме хиндуисти.

– Да. Но точно той донася пурдата по нашите земи.

– Значи император Бахадур шах е виновен, че не мога да излизам от дома си?

Ръката на татко се стегна и аз веднага разбрах, че написано от мен е погрешно.

– Никой няма вина за пурдата – изписа бързо той. – Благодарение на нея жените са в безопасност.

– От какво?

– От мъжете, които иначе биха им причинили много злини.

Застинах върху коляното на баща ми. Той да не би да искаше да каже, че до края на живота си аз няма да мога да видя какво има отвъд зидовете на нашата градина? Усетих, че в гърдите ми се надига огромно вълнение.

– Хей! – написа баща ми. – Какво те тормози, паунче?

Не че татко използваше думи като „хей“ или други такива. Това е добавка от мен, начинът, по който си представях, че би говорил, ако не си беше изгубил слуха, докато се биеше рамо до рамо с британците срещу бирманците. Сега вероятно се питате какво са правели британците в Индия и защо изобщо нашите хора са се били срещу бирманците. Всичко започнало през 1600 година, когато в моята страна пристигнали първите английски моряци. Ако сте чували историята за носа на камилата и как в една студена зимна нощ камилата помолила господаря си да ѝ позволи да си пъкне носа в палатката му, за да се стопли, много бързо ще схванете подхода на Британската източноиндийска компания.

В началото тя не била нищо повече от обикновена търговска компания, купуваща нашите прекрасни подправки и коприни, за да ги откара с кораби в Англия, където правела цяло състояние от продажбата им. Но с течение на времето преуспяла толкова много, че се наложило да започне да пази богатите си складове с въоръжена охрана. В началото охраната наброявала няколко стотици души. После тези няколко стотици охранители станали няколко хиляди въоръжени войници. И един ден владетелите на Индия се събудили, за да установят, че Британската източноиндийска компания има могъща армия. Компанията постъпила точно като прословутата камила, която обещала да пъкне само носа си, обаче после пъкнала и предните си крака, след това и гърба си, докато накрая станало така, че камилата заела цялата палатка, а господарят ѝ бил принуден да зъзне навън в студената нощ.

Не след дълго станало така, че когато някой от нашите господари имал нужда от военна помощ, той вече се обръщал не към друг свой събрат махараджа, а към Британската източноиндийска компания. И колкото повече услуги искали нашите махараджи, толкова по-могъща ставала Компанията. Накрая,

през 1824 година група владетели от Северна Индия решили, че им е писнало. От доста време насам наблюдавали как бирманците превземат кралство след съседно кралство и осъзнали, че точно като онази подла камила бирманците няма да се спрат, докато не седнат и на техните тронове. Не мога да разбера само едно – защо същите тези махараджи не са успели да проумеят, че историята с камилата важи и за британците. Човек би си помислил, че най-безопасният им ход би бил да се обърнат за помощ един към друг. Ала нито един от тези могъщи мъже не желаел да бъде задължен на друг махараджа. Затова избрали да се чувстват задължени на външен фактор. Успели да убедят Британската източноиндийска компания да им помогне, която пък на драго сърце се съгласила да обяви война на Бирма по свои собствени, предимно икономически причини.

Та баща ми е участвал тъкмо в тази война. Поради кастовия му произход бил произведен в командир и Компанията му плащала по сто рупии на месец за офицерското му звание. Била съм само на няколко месеца, когато той заминал за Бирма, и по онова време съществували съвсем реални основания да се смята, че Нихал Бхосале го очаква бляскаво бъдеще. Изпращал на шестнайсетгодишната ми майка писма от фронта, в които ѝ разказвал, че макар британските обичаи да били доста трудни за разбиране, боят рамо до рамо с британците си имал и своите предимства. Започнал да научава английския език, а негов приятел офицер го запознал с творчеството на един брилянтен, ненадминат писател на име Уилям Шекспир.

„Според полковника, ако искам да разбера британците, първо трябва да се науча да разбирам този Шекспир“ – написал веднъж баща ми. И той приел присърце този съвет. Прочел всичко, написано от Шекспир – от „Отело“ до „Венецианският търговец“, а когато две години по-късно войната му отнела слуха, само Шекспир бил този, който му правел компания в болничното легло.

Много години по-късно аз попитах баща ми в коя от пиесите на Шекспир е намирал най-голяма утеха по времето, когато се е опитвал да се помири с живота в свят, в който никога няма да може да чуе гласа на своето дете или как съпругата му

пее *раги* на повелителя Шива. По това време самата аз вече бях станала войник в Дурга дал на нашата рани – елитен женски отряд, състоящ се от най-доверените стражи на господарката. И към този момент аз също бях прочела всички произведения на Шекспир.

Татко се замисли за момент, а после ми каза онова, което вече подозирах. „Хенри V“. „Защото на света не съществува по-убедителен аргумент от тази пиеса за причините, поради които тръгваме на война.“

Но не войната беше главната ми грижа в онази вечер, в която татко ми обясняваше за пурдата. Тогава бях твърде малка, за да разбирам нещо от политика. Единственото, което знаех, бе, че не мога да играя навън като момчетата, които пиеха сок направо от мъхнати кокосови орехи и играеха на войници с отчупени пръчки от бамбук. Погледнах към татко, чиято плешива глава блестеше като полирана купа на слънцето, и написах:

– Винаги ли ще бъда в пурда, дори когато порасна?

– Да. Също като майка ти.

Ала ето че точно както враната строи гнездото си на дървото само за да види после как идва врабчето и го разбутва, така и животът, който баща ми беше планирал за мен, беше раздробен на парчета от една малка птичка.